

Sayı : 1

Ocak - Şubat

2022

artikultursanat@gmail.com
ücretsizdir

ARTI
KÜLTÜR SANAT

fanzin

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

ROMAN

6 Şubat 2021 tarihinde irdelendi.

Balkanlarda Zamanın Ruhu DRİNA KÖPRÜSÜ

Gülay YEŞİLİPEK

İvo Andriç, Drina Köprüsü romanında, Osmanlı egemenliğindeki Balkanlar'ın özellikle de Bosna-Hersek'in yaklaşık 350 yıllık bir zaman diliminde geçirdiği toplumsal değişimi anlatır. Romanının baş karakterleri bir köprü ve onun hemen yanı başındaki Vişegrad kasabasıdır. Köprü ve onunla aynı zamanda inşa edilen kervansaray, Osmanlı sadrazamı *Sokullu Mehmet Paşa*'nın doğduğu topraklara bir armağandır, vakfidir. Severek okuduğum bu romanı sosyolojik bir açıdan değerlendirmeyi istedim.

Yazarın bize gösterdiği, aslında büyük bir toplumsal değişimdir. Osmanlı'nın savaşmadan çekildiği Bosna-Hersek'i, Avusturya-Ma-

caristan İmparatorluğu ele geçirirken, toprağa dayalı bir ekonomik sistemden, kapitalist bir ekonomiye adım adım geçiştir yaşanan.

Vişegradlılar

Sırlarla Müslümanların yüzyıllarca iç içe yaşadığı bir kasabadır Vişegrad. Bölgedeki Sırp isyanlarının kasabaya yansması farklıdır. Sırlar bu isyanları kurtuluş ateşi olarak içlerinde duyarken, Müslümanlar bu ateşin sönmesi, düzenin eskisi gibi sürmesi için Allah'a dua ederler.

Sırp ve Müslüman halk, su baskınları gibi afetlerde birlik olup dayanışmayı da bilirler. Müslüman cemaati lideri Molla İbrahim'le Ortodoks Sırp cemaati lideri rahip Nikola dayanışma içinde sorunları çözerler.

Köprü ve Kapiya

Vişegradlılar, acılı ve mutlu anlarını hep köprü üstünde Kapiya'da (köprünün ortasındaki teras) yaşarlar. Bayramlarda, mutlu günlerde Kapiya'da gençler halk oyunları oynar, kahveler içilir, sohbetler edilir. Sırp isyancıların kesilen başları Kapiya'da sergilenir. Kapiya, Vişegrad'ın kalbi gibidir.

İVO ANDRIĆ

Drina Köprüsü

ÇEVİRENLER
HASAN ÂLİ EDİZ
NURİYE MÜSTAKİMOĞLU

ÖNSÖZ
HASAN ÂLİ EDİZ

Osmanlı Balkanlar'dan çekilirken

Yolcuların bedelsiz konakladığı kervansarayın giderleri için gönderilen paralar gelmez olur. Vakıflardan sorumlu olan Mütevelli ailesi kervansarayı ayakta tutmaya çalışır. Kervansaray zamanla çökmeye başlar. Bu çöküş Osmanlı'nın Balkanlar'da çöküşünü simgeler.

Avusturya'nın Bosna-Hersek'i işgali

1878'in yaz aylarında, Avusturya-Macaristan İmp. bölgedeki Sırp isyanlarının oluşturduğu kargaşayı neden göstererek Bosna-Hersek'i işgal eder. Halk Osmanlı'nın Bosna'yı savaştan bırakacağına inanır.

Askerlerin gelişinden sonra... Vişegrad'ın asıl işgali başlar; büyük, küçük her sınıf memur, aileleri, hizmetçileriyle Vişegrad'a gelirler. Onları, ustalar, teknisyenler, mühendisler,

vb. izler. Gelenler arasında, Çekler, Polonyalılar, Hırvatlar, Macarlar, Almanlar vardır.

Toplumsal değişim yılları

1878-1914 yılları arasında bu coğrafyada yaşanan... aslında büyük bir toplumsal değişimdir. Osmanlı İmp.'nun savaştan çekildiği Bosna-Hersek'i, Avusturya-Macaristan İmp. ele geçirirken, toprağa dayalı bir ekonomik sistemden kapitalist bir ekonomik sisteme adım adım geçiş yaşanan.

Altyapıda değişim

Avusturyalılar, Vişegrad'ta her şeyi sayarak kayıt altına alırlar; nüfus sayımı, evlerin numaralandırılması, orman ve meyve ağaçlarının sayımı, halkın şikayetçi olduğu hastalıkların tespiti, atların ineklerin sayımı, vb. Yeni yollar, kanallar, kervansaray yıkıntısının yerine askeri kışla, caddelerin ve köprü'nün ışıklandırılması, evlere içme suyu şebekesinin bağlanması, vb.

Yeni vergilerle Osmanlı'nın zorla aldığından daha fazla parayı halkın cebinden daha kolay ve çabuk çeker yeni yönetim. Fiyatlar kimi zaman hızlı kimi zaman yavaş ama sürekli artar.

İşgalden 20 yıl sonra demiryolu yapımı başlar: 166 km yol üzerinde 100 köprü, 130 tünel.

1908 yılında Vişegrad'ta biri Sırp'ların öteki Müslümanların iki banka açılır. Para bolladır, ihtiyaç artar, insanlar borçlanmaya başlar.

Kimi tüccarlar için sıkıntılı günler başlar. Vadeler kısalmış, vergiler ağırlaşır. İşgalden sonra zenginleşenler 15-20 yıl içinde yoksullaşır. Oğulları başkalarının yanında çalışmaya başlar.

20. yüzyılın başlarında ufukta büyük savaşın kara bulutları belirir. Kağıt para ve hisse senetleri inişli çıkışlı seyretemeye başlar.

Üstyapıda değişim

Yeni yönetim zorunlu askerlik uygulaması başlatır. İşgalden sonra kederinden ölen Tsrniçeli Şemsi Beyin torunu Viyana ordusunda başçavuş olur. İşgalden sonra açılan Vişegrad'ın ilk otelini Galiçyalı Yahudi göçmen Lotika işletir. Otel kasabada sosyal hayatın merkezi olur.

20. yüzyılın başında siyasi partilerin, birlik ve derneklerin temsilcilikleri açılır Vişegrad'ta. Sırplar, Müslümanlar, Museviler kendi okuma salonlarını açarlar, kendi korolarını kurarlar. İşçi birlikleri kurulur. Halk ilk kez grev ve sosyalizm sözcüklerini duyar.

Üniversite okumak için Viyana, Prag, Graz kentlerine giden gençler, tatilde Vişegrad'a dönerler. Bu gençler, giyinişleri, davranışlarıyla geleneklere bağlı Vişegrad halkından tamamen farklıdır. Gençler beraberlerinde yeni kitaplar, yeni şiirler, şarkılar, yeni sözler, fikirler getirirler. Yaz akşamları Kapiya'da toplanan bu gençler, 20. yüzyılın başlarında dünyayı etkileyen milliyetçilik ve sosyalist düşüncelerden etkilenmiş yepyeni gençlerdir.

Bosna-Hersek'in ilhaki

Sırbistan'daki ve Osmanlı İmp'daki siyasi gelişmeler (II. Meşrutiyet) Vişegrad'a yansır. Kasabalılar arasında düşünce ayrılıkları artar. Yönetimin baskısı da artar.

1908'in Ekim ayında, Avusturya-Macaristan İmp. Bosna-Hersek'i ilhak eder. İmparatorun bildiri tıpkı 30 yıl öncesi gibi... Kapiya'da duvara asılır. İmparator, halka Osmanlı devrinin bittiğini bildirir. Halka barış, refah ve kanunlar önünde eşitlik vaat eder.

Değişimin Köprüye yansması

1878'de işgalle başlayan toplumsal değişim köprünün de önemini etkiler. Demiryolu Batı'ya yapılan taşımacılıkta önem kazanır. Köprünün Batı'yla bağı kopar. Köprüden artık yalnızca Drina'nın sol kıyısında oturan köylüler ve yük arabaları geçer.

Ivo Andrić

Balkan Savaşları'nda Osmanlı'nın sınırları Edirne'nin ötesine çekilir. Bu büyük çekili Vişegrad'ı sarsar. Köprü için ise bir felaket olur. Köprünün Doğu'yla da bağı kesilir.

1914...

Bosna-Hersek'te tüm dünyayı saracak olan I. Paylaşım Savaşı'nı tetikleyen suikastla savaş başlar. Avusturya-Macaristan İmp.'nin Sırbistan'a savaş açması, sınırdaki Vişegrad'ı alt üst eder. Yüzyıllarca yan yana yaşayan Sırplarla Müslümanlar arasındaki güven ortadan kalkar.

Köprü için de uğursuz bir yıldır... Köprü de savaştan payını alır. Sütunlarına yerleştirilen patlıyıcılar patlatılır... köprü ikiye ayrılır.

Ivo Andrić, savaş ortamındaki insanı şöyle anlatır,

"İnsanın içinde yaşayan, ama gelenekler ve kanunlar denen o engeller ortadan kalkmadıkça kendini göstermeye cesaret edemeyen o canavar... artık serbest kalmıştı. İşaret verilmiş, engeller kaldırılmıştı." (y. 312)

İki simge karakter

Ivo Andrić, 1878-1914 yılları arasındaki hızlı toplumsal değişimin insanlara etkisini iki karakterle ayrıntılı işler: Lotika ve Ali Hoca Mütevellî

Lotika - Vişegrad'ın tek otelini işleten güzel dul Lotika, müşterilerine karşı nazik ve anlayışlıdır. Otel kasaba hayatının merkezi olur. Kazancını hisse senetlerine yatırır. Almanca

gazetelerden borsa haberlerini izler, yatırımlarını düzenler. Lotika yardımseverdir. Hasta, dul, düşkünlere sessizce yardım eder. Doğu Galıçya'daki yoksul Yahudi akrabalarına da yardım eder. Gençleri okutur, evlendirir. Akrabalarına yol gösterir. Yazdığı mektuplara birer çek ekler.

20 yıl sonra, otel eskisi gibi işlemez, kazancı azalır. Okuttuğu genç akrabaları onu düş kırıklığına uğratar. Lotika artık yorgundur. 20. yüzyıl başlarındaki siyasi krizler nedeniyle hisse senetleri değer kaybeder. Lotika sinir krizleri geçirir. Savaş başlayınca oteli bombalanır. Otel terk etmek zorunda kalır. Bütün gücünü yitirmiştir. Lotika, yeni düzenle yükselen zenginleşen, yine bu düzenle kaybedenlerin tipidir.

Ali Hoca Müteveli - Ailesinin sorumlu olduğu kervansaray yıkılmıştır. Ali Hoca duygusal olarak kendini köprüden sorumlu hisseder. Ali Hoca, geleneklerine bağlı olmasına karşın, işgale silahla direnmek isteyenlere karşı çıkacak kadar da gerçekçidir. Ali Hoca'ya göre, Osmanlı savaşmadan çekilmiştir. Düzensiz bir halk direnişinin yenilgiyle sonuçlanması, felakete yol açması kaçınılmazdır. İşgalin sıkıntısıyla koca bir gülle gelip Ali Hoca'nın göğsüne oturur. Gülle zamanla küçülse de onu hiç terk etmez.

Ali Hoca, yeni yönetimin Vişegrad'ta yaptığı yenilikleri kabul etmez. Sessizce katlanır. Köprü'nün temizlenmesi, tamiri çalışmalarını endişeyle izler.

1914... Savaş başlarken hükümetin Müslümanlardan bir gönüllü birlik kurma önerisine karşı çıkar. Hıristiyanlar arasındaki bu dövüşe karışmamaları gerektiğini söyler. Savaşta atılan bombalardan biri de Ali Hoca'nın dükkanına düşer. Ali Hoca'nın göğsündeki gülle yerinden oynar. Evine giden yokuşu çıkamaz, son nefesini verir.

Drina Köprüsü romanı, bizlere Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş nedenlerine iliş-

kin ipuçları verir... Osmanlı, Avrupa'da 17-18. yüzyıllarda başlayan Aydınlanma ve sanayi devrimlerini yakalayamadığı, yani toprağa dayalı bir ekonomiden kapitalist ekonomiye geçişi gerçekleştiremediği, 19.yüzyıl başlarında Balkanlar'da sert esen milliyetçilik rüzgarlarına dayanamadığı için yıkılmıştır. Osmanlı önce Avrupa'da sonra da Balkanlar'da gelişen zamanın ruhuna ayak uyduramamıştır.

16 Ekim 2021 tarihinde irdelendi.

İRAN SİNEMASI ve KADIN

Aydın KARAKÜÇÜK

1. BÖLÜM (1979 Öncesi)

Çevrimiçi sunumuma önemli bulduğum iki ana konuya açıklık getirerek başladım.

İlki, 1979'da İran'da olan ve bugüne değin kullanılan "İran İslam Devrimi" tanımını ret ettiğim, aslında olanın bir "karşıdevrim" olduğudur. Neden? Devrim, sözlük tanımıyla bir sistemin tüm bileşenleriyle yıkılması, yerine yepyeni bir sistemin kurulmasıdır. Ama bilerek ya da bilmeyerek atlanan yeri ise yeni sistemin insanlık türüne katkı sağlayacak bir sistemin olma gerekliliğidir. İnsanlığı bilimsel, sanatsal, hukuksal, insan hakları, özgürlükler kısaca her türlü insani değerler açıdan ilerleten bir sistem olmalıdır. Sonuç... İran'da kurulan İslam Cumhuriyeti'nin temelinde bir karşıdevrim vardır. Bu sistemin insanlığa hiçbir katkı sağlamadığı, ontolojik olarak zaten bunun beklenmemesi gerektiği, tersine insanlığın düşmanı bir sistem olduğunu yazımı sonuna kadar okuyanlar görecektir.

İkincisi, sunumun konusu önce İran Sinemasıydı. Ama derinleştikçe gördüm ki, İran Sineması aslında kadınların bitmeyen, zamanımızda da sürdürdükleri büyük bir savaş alanı. Bırakın kadını insan olmanın bile çok zor olduğu bu coğrafyada şeriat kodların işlendiği yasalar altında yaşamak olanaksız gibidir. Hele bir de sinema gibi göz önü bir sanat yapıyorsanız. Bu nedenle başlığımı İran Sinemasındaki kadın hareketini ekledim. Sınırlar daraltmış gibi olsa da içerik zenginleşmiştir.

ABD ve Batı destekli modernleşme...

1941'de yönetime gelen Şah Rıza Pehlevi, ABD ve batının dayattığı bir modernleşme başlatır. Petrol üretiminin % 50'si ile yabancılara peşkeş çekilse de kalan % 50'sinden

gelen gelirlerle toprak reformu yapılır, "Beyaz Devrim" ile sanayi yatırımları artırılır, yollar, köprüler inşa edilir, kentlerde gelişmeler gözlenir. Aileyi koruma yasalarıyla da erkeklerin kolay boşanması, çokeşlilik ve geçici imam nikahı konularında sınırlamalar getirilir. Kadınların okuma yazma öğrenmesi için ülkenin en uç köşelerine öğretmenler gönderilir. Ne güzel değil mi? Bakıldığında yapılanlar göze ve kulağa hoş geliyor. Ama bir de görünmeyen tarafları vardır İran'ın.

Şah ve batıların amacı ülkede bir burjuva sınıfının doğmasını sağlamaktır. Bu aşı tutmaz. Çünkü önceki şah olan babasından aşağı kalmaz ve ülkedeki muhalefeti bastırma için yıldan yıla sertleşen önlemler alma-

ya başlar. Ülkeyi ordu-polis ve SAVAK (gizli polis-istihbarat) ile yönetir, muhalifin bir tek sesine bir izin vermez, baskı, zulüm, işkence ve ölümlerle kendine tehdit gördüğü herkesi/her şeyi yok eder. Bu durum gizliye tepkilere yol açar. Başını Humeyni'nin çektiği mollalar önceden beri dindar olan halkın modernizme alışamamasını da kullanarak, Sovyetler Birliği'nin desteği ile direnişe geçer. Kimi ayaklanmalar bastırılrsa da bu direniş gelişir, 1979'a kadar sürer. Öte yandan işkenceler, baskılarla sindirilen aydın, sosyalist ve demokratlar da büyük bir tarihi yarılgıya düşer, "düşmanımın düşmanı dostumdur" dercesine mollaları destekler. Ve İran İslam Cumhuriyeti...

Sinemanın İran'da var olma savaşı...

İran'ın sinemayla tanışması 1900'lerin başlarına, ilk kurmaca filmin çekimi ise 1930 yılına gider. Sinema toplumdaki kültürel yapıdan daha doğrusu dinsel ulemadan ciddi tepki alır. Dayandıkları dört dinsel temel vardır. 1- Yaratılan görsel imgelemin insan mantığına galip gelme olasılığı, 2- Gerçeğin sinemadaki temsillerine kafa yormanın onları temsil eden gerçeklikten uzaklaşma olasılığı... Örnek mi? Tabi ki kadın... 3- İslam'da puta tapmanın yasak olması, 4- Yaratıcılığın yalnızca Allah'a mahsus olması, kimsenin onu taklit edememesi.

Bu anlamda fotoğrafçılık ve resim ciddi darbe alır ama sinema halk arasında daha çok bir eğlence aracı olarak kabul görür. Yönetim ise kendisi açısından bir propaganda aracı olarak görür sinemayı. Sonuçta gelişimini iki ateş arasında ağır aksak sürdürür sinema. Hatta 1930-50 arası yerli film açısından verimli bir yıl olur.

2. Dünya savaşı sonrası ortalığı ABD yapımı ithal filmler sarar. 1970 İran Yeni Dalga Akım'ına kadar toplumsal gerçekçi filmler sansüre takılır. O yıllarda sanat çevrelerinde

*Inek 1969-
Deyuş Mehruci*

şiiir, kısa öykü ve roman yani edebiyat başat-tı. Nitekim sinema, ileride kazanacağı ivmeyi edebiyat eserlerinin kalitesine ve bolluğuna borçlu olacaktır. İran Sinemasını Dünya'ya tanıtan ilk önemli toplumsal gerçekçi film "İnek-Gaw-1969" olur. Bir öyküden esinlenerek çekilen film yoksul köylüyü anlattığı için şah karşıtı olarak görülür ve iki yıl sansürde bekler. Jeneriğine "Bu film Şah'dan 50 yıl önceki dönemleri anlatmaktadır" anlamına gelen yazı eklenerek gösterim izni alınır. İnek, Yeni dalga Dönemi'nin başladığı film olarak da tanınır.

İran Yeni Dalgası...

İran Yeni Dalgasının en temel özellikleri; anlatımların şiirsel, işlenen konuların da felsefi ve siyasi olmalarıdır. Gücünü 1953 darbesinin (Başbakanın ABD yanlısı darbeyle devrilerek şahın tekrar başa getirilmesi) sağladığı romantik sanat ortamından alır. Bu anlamda İran için yeni bir sanat olan sinemada ilk ciddi tarz oluşturma çabasıdır da. Bir yerde İtalyan Yeni Gerçekçilik ile Fransız Yeni Dalganın bir türevi olarak görmek de mümkündür.

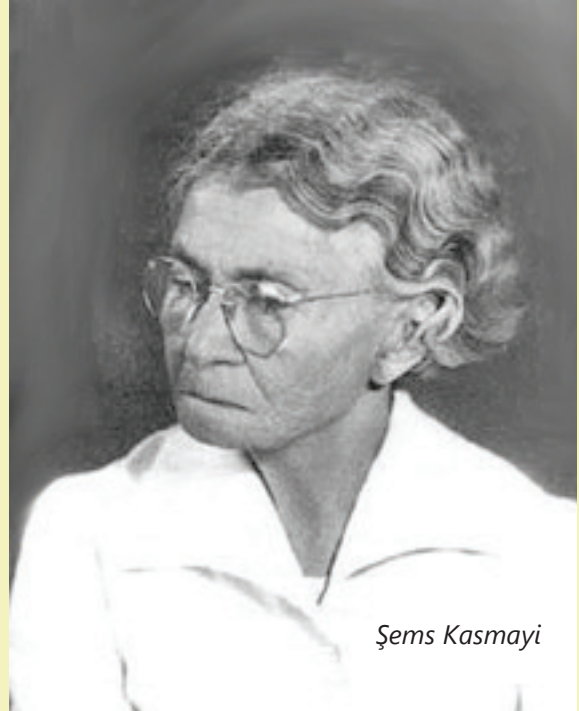
Yeni Dalga'nın 1979 öncesine kadar olan dönemine 1. Kuşak denir. Önemli film ve yönetmenleri kısaca; *Gav (Darius Mehrjui, 1969)*, *Ragbar (Bahram Beizai, 1972)*, *Yek Etefagh Sadeh (Sohrab Shahid Saless, 1973)*, *Tabiate Bijan (Sohrab Shahid Saless, 1974)*

Öte yandan "şeytan icadı" sinema, dinci saldırılarla sürekli karşılaşır. Karşıdevrim öncesi 180 sinema salonu kundaklanır yüzlerce insan yakılarak öldürülür. Hemen ekleyelim ki yalnızca sinema değil tiyatro, dans ve spor salonları gibi kadın ile erkeğin birlikte gittiği yerler de dini ayırıcılıktan etkilenir.

Ve Kadın...

Peki, karşıdevrim öncesi süreçte sinemanın içindeki ve dışındaki kadın ne durumdadır? Biraz da buna bakalım. Ama daha önce başat sanat edebiyattaki bir kaç devrimci kadından, eylemlerinden ve yapıtlarından söz etmemiz gerekiyor.

Fatma Begüm Baragani (1814-1852): Kaçkar Hanedanına isyan eden, Babi Hareketinin öncüsüdür. Kısıtlamayı kabul eden eşini terk ederek sevgilisiyle birlikte olmuş ve bunu kimseden gizlememiştir. Sonucunda da 1852'de idam edilmiştir. Fars kültüründe "temiz" ve "göznuru" anlamlarına gelen ni-

Şems Kasmayi

teliklerle anılan, kendinden sonrası kadınlar için örnek, güçlü bir simge olmuştur. *Bibi Hanım Esterabadi ile Tacel Sultaney* adlı kadınlar Kaçkar Hanedanı'nın soylularından olmalarına karşın hanedan dışına atılma pahasına toplumsal eleştirilerini esirgememişler, kadın haklarını savunmuşlardır. *Bibi Hanım Esterabadi Bi Akhlag-haye Mar* (Erkeklerin Ahlaksızlıkları, 1895) adlı yapıtında ataerkil düzenle birlikte güçlenen erkeklerin ahlaksızlıklarını ve zavalılıklarını ağır bir dille eleştirmiştir.

Tacel Sultaney ise Dastan-e Zandheghi (Hayat Öyküsü, 1914) adlı yapıtında sistemi ve despotluğu eleştirirken gelecekte kadının toplumda önemli bir yeri olacağını öngörmüştür. *Şems Kasmayi* (1884-1961) pek çok dil bilmesinin yanında Tebriz sokaklarında başörtüsüz ve çarşafsız dolaşan ilk İranlı kadındır. Ardından *Pervin Etesami* (1907-1941) gelmiştir. *Simin Danuşvar* (1921-2021) *Suhun* (Savuşun) romanındaki kadın karakterini önceden görülmemiş bir aşamaya getirerek yetkin ve etkin kadın öznenin var olabileceğini göstermiştir. *Füruğ Feuhzad*. Kısacık ömründe önemli adımlar atmıştır. 1955'te ilk şiiriyle boy göstermiştir. Sömürgeci dayatmaların karşısına yeni-yerelliği ve evrenseli koymuş, bağımsız ve özgür İran kadının yolunu göstermiştir. Ayrıca birçok kaynağa göre bir kısa film olan "Kara Ev ile de şiiri sinemayla buluşturan ilk kadın yönetmendir. Bu film aynı zamanda "Yeni Dalga"nın da ayak sesi sayılmıştır.

Sinemadaki Kadın Temsili...

Peki... Çoban ateşi sayılabilecek bu kadınların dışında sinemada kadın nasıl temsil ediliyordu. Aslında Dünya Sinemalarında olandan çok farklı değildi. Oralarda nasıl kadın filmlerde erkek bakışıyla ele alınıyor,

daha çok ana karakter erkek oluyor kadında onun sevgilisi, kurtaracağı nesne oluyorsa İran'da da kadın temsili öyleydi. İran'da kadın melodramların ve büyük aşk masallarının unsurları haline gelir. Ya fahişedir ya da erkeklerin baş belası... Kadınları bu duruma getiren kötü erkeklerdir. Onlar kadınları yoldan çıkarıyo ve iyi erkeklerce de kurtuluyorlardı. Yani kadının kendi kendine kötü olma ya da kurtuluşunu sağlama hakkı bile yoktu. Bunların yanında zengin erkek yoksul kadın ya da zengin kadın yoksul erkek ikilemeleri de çokça işleniyordu. Güçlü kadın karakterlerin olduğu az sayıda film çekilmiştir. Bir erkek yönetmen olan *Behram Beyzai'nin Garibeh va Meh-*(Yabancı ve Sis-1974) ve *Cherikheh Tara* (Tara'nın Şarkısı-1978) filmleri bunların başında gelir.

Zaman içinde kameranın arkasında da kadınlar görünmeye başladılar. Ama en yüksek görevleri yönetmen yardımcılığı olmuştur. Bu kadınların başlıcaları *Manijeh Hekman*, *Rahşan Bani Etemad*, *Tahminen Erdekani*, *Mehveş Şeyhuislami*.

Gelecek bölümde bu kuşak sinemacı kadınların 1979 sonrası, karşıdevrim yönetimi altındaki hemcinslerin güçlenmesindeki payını anlatacağım.

(Sürecek)

20 Kasım 2021 tarihinde irdelendi.

KÜRT SİNEMASI

DESTİNA

Özellikle 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Kürtler, binyıllardır yaşadıkları vatanlarında sınırlar tarafından bölük pörçük edilmiş bir kara parçasında, farklı devletlerin boyunduruğu altına girmek zorunda kalmıştır: Türkiye, Irak, İran ve Suriye. Yüzyıllardır bir arada yaşayan Kürtler, farklı ülkelerin vatandaşları durumuna düşmüş, kültürel, sosyal ve siyasal kimlik kavgasından öte, bir varoluş savaşına girmiştir. Varlıklarının bile inkâr edildiği her dört bölgede Kürtler, hâkim ulusun yanına çekilerek önce silikleştirilmeye sonra da Türkleştirilmeye / Araplaştırılmaya / Farslaştırılmaya çalışılmıştır. Onlara göre Kürtler, dağlarda yaşayan, Arapça, Farsça ve Türkçe bilmeyen, çağdaşlaşmayla uzaktan ya da yakından herhangi bir ilişkisi olmayan bir topluluktur. Bahse konu olan dönemde Irak, Kürtçeyi; Keldanice ve Aramicenin, İran ise Farsçanın bir lehçesi olarak görür. Türkiye ise Kürtçeyi hepten reddeder. Ancak bu çabalar çoğu zaman ters tepmiş, Kürtlük bilincinin uyanmasına sebep olmuştur. Kürt kimliği, bu dört ülkenin tek tipçi siyasetine karşı, bir sahiplenme, bir varoluş kaygısı üzerine inşa edilmiştir.

Kürtler arasına çekilen "resmi" sınırlar, Kürdistan'ı siyasal olarak bölmeyi başarsa da, ekonomik, kültürel ve sosyal olarak bölmeyi tam anlamıyla başaramaz. Her bölgede ayrı ayrı yeşeren siyasal hareketler ortaya çıkarken, sınır üzerinden süregelen sosyalleşme, kimlik meselesini ve Kürtlüğü diri tutar.

Buradan ve sonraki yıllarda ortaya çıkan filmlerin içeriğinden yola çıkarak, Kürtlerin gerek tarihsel, gerekse de

film karakterleri nezdinde temel meselelerinden birinin vatansızlık olduğunu söylemek mümkündür. "Vatansızlık" Kürt Sineması'nın kodlarından birincisini oluşturur. "Sınır", Kürt Sineması'nın ikinci kodunu oluşturur. Bölünmüş bir vatanın topraklarında, dikenli tellerle ayrılmış bir coğrafyanın içinde yaşayan Kürtler, ekonomik, siyasal, sosyal, kültürel varoluşuna sahip çıktıkları, makro ya da mikro bir hak talep ettikleri her an periyodik olarak öldürülmüşlerdir. 20. yüzyılın tamamı Kürtlerin dört farklı devlet tarafından imha edilmeye çalışılmasının örnekleri ile doludur. "Ölüm", Kürt sinemasının üçüncü kodudur.

Ortadoğu'da 40 milyondan fazla nüfusa sahip olan Kürtler, sinema sahnesine oldukça geç adım atmışlardır. Kürt sineması kavramı son yıllarda sık sık duyulsa da, Kürt sinemasının varlığı hala birçok açıdan tartışılmaktadır. Bu açıdan Kürt filminin tanımı ve karakteristiği henüz tam olarak işlenmemiştir. Kürt halkı sinemanın doğuşundan yaklaşık 150 yıl sonra bile hala bir sinema sektörüne sahip değildir. Kürtlere ilk sinema kamerasının ne zaman geldiği kesin olarak bilinmemektedir. İlk sinema salonuysa 1926'da Süleymaniye kentinde açılmıştır. Hemen hemen aynı tarihte Diyarbakır'da bir sinema salonu açılmıştır.

1926 yılında Ermenistan'da çekilen ve bir Kürt kadını ele alan *Zare* adlı film, tarihte Kürtleri konu edinen ilk film olarak kabul edilir. Siyah beyaz ve sessiz bir film olan *Za-*

re'nin yanı sıra, 1933'te yine Ermenistan'da çekilen *Kürt Yezidiler* filmi, Zine adlı kadın öğretmenin bir Kürt köyünde yaşadığı sorunları işler.

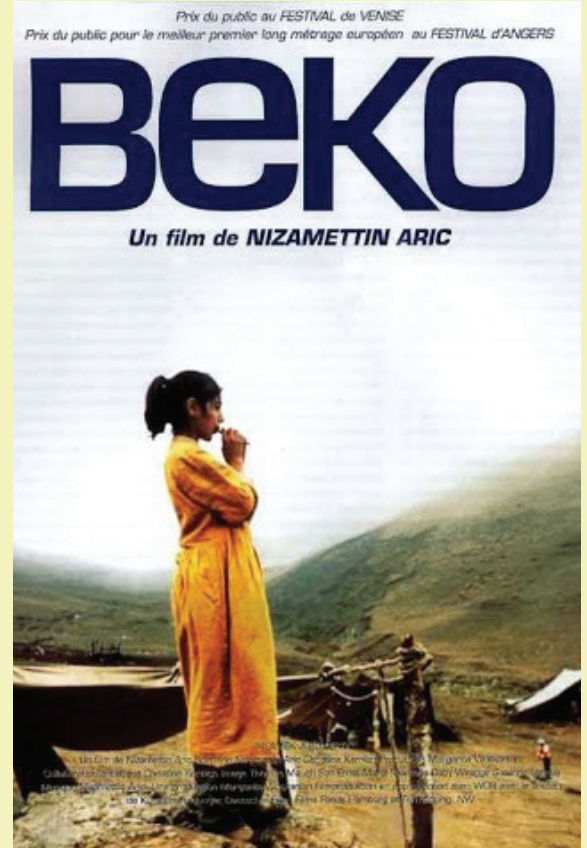
Yakın tarihte Türkiye'de *Yılmaz Güney*'in yaptığı *Seyyit Han* (1968), *Endişe*, *Umut*, özellikle *Sürü* (1978) ve *Yol* (1982) filmlerinde de Kürt karakterler konunun ana ek-

senindedir ve bu hikayelerde açıkça Kürtlerin yaşadığı dram yansıtılır. Her ne kadar filmlerini Kürtçe yapmamış olsa da *Yılmaz Güney*'in Kürt sinemasının ilk sembolü olduğu söylenebilir. Örneğin, *Sürü* filminde Kürt köylülerinin yoksulluğu ve büyük şehirlerde yaşadıkları dram gözler önüne serilmiştir. *Güney*'in kendisi bir röportajında, bu filmde kendi ailesinin yaşadığı dramı yansıtmak istediğini belirtir zaten. 1990'ların başlarında *Ümit Elçi*'nin 1991 yapımı *Mem ve Zin*, *Nizamettin Ariç*'in Kürtçe çektiği 1992 yapımı *Klamek jo bo Beko* (Beko için Bir Türkü), *Şahin Gök*'ün 1993 yapımı *Siyabend ve Hece* filmleriyle karşılaşıyoruz. *Nizamettin Ariç Beko* için *Bir Türkü*'de Halepçe katliamının trajik boyutunu işlerken, *Mem ile Zin*, *Siyabend ile Xece* filmleri Kürtler arasında aynı adlarla yaygın olarak bilinen klasikleşmiş aşk öykülerinin sinemaya uyarlanmasıdır. 1996 yılında *Reis Çelik*'in yönettiği *Işıklar Sönmesin* adlı filmse Türkiye'de yaşanan gerilla savaşına ve Kürt sorununa açıktan değinen ilk

filmdir. Bu film çok sınırlı Kürtçe diyalogları açısından adından söz ettirir. Fransa'da yaşayan Güneyli Kürt yönetmen *Hiner Saleem* 1997'de *Gelin Çok Yaşa... Kürdistan'ın Özgürlüğü* adlı filmini çekmiştir. Paris'te yaşayan ve bir dernek etrafında örgütlenmiş bulunan Kürt mültecilerinin trajikomik hayatını yansıtan film komedi formunda çekilmiştir.

Bahman Ghobadi önce kısa filmleri, sonra uzun metraj filmleriyle ülkesi sınırlarla bölünmüş, katliama uğratılmış yoksul Kürtlerin dramına ışık tutarak, uluslararası alanda film eleştirmenleriyle izleyicilerinin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Örnek vermek gerekirse *Kaplumbağalarda Uçar* (2004). Bu filmlerden Türkiye'den *Kazım Öz* kısa metrajlı filmi *Ax* (Toprak) ve ilk uzun metrajlı filmi *Fotoğrafla* kamerasını Kürtlere çevirmiştir. *Ax*'ta köyü devlet güçleri tarafından yakılan ama her

Kaplumbağalarda Uçar

şeye karşın toprağını terk etmeyen yaşlı bir Kürdün dramı perdeye yansırken, *Fotoğraf*'ta Kürt bölgesinde 1984'ten beri süren savaşa atıfta bulunulur. *Kazım Öz* ayrıca *Dur* adlı belgesel çalışmasıyla, Dersim bölgesinden Türkiye'nin metropol şehirlerine göç etmiş Kürtlerin acı ve özlemlerini işler.

Kürt vatanının parçalanması, bu vatanın sınırlar aracılığıyla bölünmesi ve yaklaşık yüz yıldır her aileden en az bir kişinin, siyasal, kültürel, sosyal ya da ekonomik sebeplerden dolayı devlet(ler) tarafından öldürülüyor oluşu, Kürt sinemasının kodlarını oluşturur. Kürtler, tıpkı diğer sinemacılar gibi, atalarının ve kendilerinin yaşadıklarını zihinsel bir yolla içselleştiriyor ve göstergeler aracılığıyla dışa vuruyordu. Günlük hayattaki gerçekliği, yeni baştan sinema ile üretiyorlardı.

Kaynak :

- Kürt Araştırmaları Dergisi Sayı 2 Şubat Kürt Sineması'nın Kodları ve Örnek Film İncelemesi Soner SERT*
- Kürt Sineması: Yurtsuzluk Sınır ve Ölüm (Derleyen: Müjde Arslan)*

FOTOĞRAF

Burhaniye-Pelitköy GELENEKSEL DEVE GÜREŞLERİ

Ümit Alper TÜMEN

Bir fotoğrafçı için her konu şüphesiz önemli ve heyecan vericidir. 11 Aralık 2021'de Burhaniye Pelitköy'de yapılan geleneksel deve güreşlerine katılmam da benim için böyle bir şeydi.

Bu güreşleri izlemek için sabah erkenden yaklaşık yirmi yıldır deve güreşlerini yakından takip ederek fotoğraflayan, değerli fotoğraf sanatçısı, yakın dostumuz, abimiz *Ertuğrul Merter* ile çıktık yola.

Güreşlerin yapılacağı yere ulaştığımızda karşılaştığımız herşey çok renkli ve etkileyici idi... Özellikle bu güreş develerini ilk defa yakından görüyor olmak... Deve sahipleri, görevliler, develerin geleneksel aksesuarlarını satanlar... ve alanı dolduran deve güreşi meraklıları. Etraf inanılmaz bir şenlik ve festival havasındaydı... 453 kare fotoğraf çektiği-

Fotoğraf: Ertuğrul Merter

mi ancak günün sonunda eve döndüğümde farkettim. Kullandığım uzun odaklı lens nedeniyle özellikle develerin güreşi esnasında yakın plan çekimlerine odaklandım. Güreş sırasında özellikle bu güzel hayvanların hırsları, birbirinin boyunlarını yere bastırarak güreşi kazanmaya çalışmaları, ağızlarından köpük köpük akan salyaların etrafa yayılması

inanılmaz görüntülere sahne oldu...

Ertuğrul ağabeyin verdiği bilgiye göre, Türkler arasında deve güreşlerinin en azından 4000 yıllık bir geçmişi var. Develer doğal koşullara çok dayanıklı olduklarından geçmişte kervanlarda taşıma amaçlı; Orta Asya'dan Anadolu'ya yapılan göçler sırasında ve İpek Yolu taşımacılığında Uygur böl-

Fotoğraf: Ertuğrul Merter

gesi, Kazakistan, Özbekistan, İran ve özellikle Anadolu'da yaygın olarak kullanılmışlar. Kültür, Toroslarda Yörük Türkmenlerinde (Sarıkeçililer) kısmen de olsa yaşamaktadır. Develerin kış aylarında çiftleşmeleri nedeniyle, kış aylarında yapılan kervan yolculuklarının konaklama bölümlerinde, dinlenmesi için serbest bırakılan erkek develerin hem dişilerin dikkatini çekmek ve hem de en güçlünün seçilmesi amacıyla birbirleriyle güreşe benzer tarzda güç gösterisi yaptıkları dikkati çekmiş ve zaman içinde bu gösteri, toplu bir oyuna dönüşmüştür.

Deve güreşleri, tek hörgüçlü (arap) dişi "yoz" develer ile "buhur" adı verilen çift hörgüçlü (asya) erkek develerin çiftleşmesinden meydana gelen ve "Tülü" adı verilen erkek develer arasında yapılıyor. Bu develer yalnızca güreş için "Savran" denilen deve bakıcıları tarafından yetiştiriliyor. Güreş develeri tıpkı atlarda olduğu gibi soya dayalı olarak seçiliyor. Güreşçi olacak Tülüler'in güreşçi develerin kanından olmasına özen gösteriliyor.

Deve Güreşleri Festivalleri şeklinde Ege başta olmak üzere Akdeniz ve Marmara bölgelerinin Ege'ye yakın kısımlarında kış aylarında yapılmaktadır.

Her yıl kış aylarında, belirlenen yaklaşık 80-90 arasındaki yörede yılda bir kez yapılıyor. En büyüklerinden biri Selçuk'ta yapılıyor ve Uluslararası nitelik taşıyor. Bu nedenle Selçuk'ta üç kez Uluslararası Devecilik Kültürü ve Deve Güreşleri Sempozyumu düzenlenmiş. Bu sempozyumlarda Deve güreşlerinin yönetmeliklere uygun yapılması ve hayvan hakları ihlalinin engellenmesi sağlanmış.

ARTI KALKIŞMA

*Bir öykü ya estetikdir ya da sıfırdır.
Öykü yazmanın da okumanın da estetik
bilinç gerektirdiğinin farkındayız...
Artı Kalkışma Grubu olarak çevrimiçi atöl-
ye çalışmalarında postmodern edebiyatın
bilinç yıkımına karşı gerçekçi edebiyatı
savunuyoruz. Estetik değeri olan yapıtlar
üretmeyi amaç edindik.*

Şükran CEYHAN

ERSİZ

Güneş bulutları, bir ressamın fırçasından çıkmışçasına kırmızı, sarı, mor, pembe tonlarına boyayarak akşamı müjdelerken, köyün kadınları, Haççe Kadının bahçesindeki büyük dut ağacının altında oturmuş konuşuyorlardı.

"Şu herifsiz avratlar da bir tuhaf oluyor canım" dedi Döndü Kadın ağdalı bir şekilde. Diğerleri başlarını sallayarak onaylarken biri, "Elleri ayakları yok sanki, her işe birilerini konuşuyorlar?" diye ekledi.

O sırada, altmış beş yaşlarında kara yağız, kısa boylu, bir fıçıyı andıran görüntüsü ile Nebile Bacı, adeta yuvarlanır gibi yürüyerek bahçe kapısından girdi. "Ne konuşuyorsunuz bacılar?" diye sordu nefesini toplayarak.

İri yarı vücudunun yarısı iskemleden taşarak oturan Döndü Kadın başta olmak üzere, kadınlar, sanki biraz önce meydan okuyan onlar değilmişçesine, hemen kıvrıverdiler kızarıp bozarak...

"Gel hele" dediler..." kocalarımızı çekiştiriyoruz, iş güc tuttukları yok bir de horozlanıyorlar başımıza. "

Nebile Bacı alçak tahta iskemlelerden birine çöküverdi. Başını önüne eğdi. Kocasını öleli iki yıl olmuştu. Çok aksiydi kocası, hemen parlayıverirdi, yüzü kıpkırmızı olurdu hidde-tinden, kimseyi görmezdi gözü... Bir kez bile gün yüzü göstermemişti Nebile Bacıya ama gene de erkeksiz ev zor diye düşünüyordu.

Kadınlardan en yaşlı olanı göz ucuyla Nebile Bacıya bakarak "kıymetini bilin kocalarınızın, onların gölgesi yeter" dedi... "Aha şu bi çareye bakın, eve usta çağırarak, sizlerin kocalarınıza, oğullarınıza gelir yalvarır... Çarşıya, pazara gidilecek yanında erkek olmadan nereye gidecek? Evde er olmayınca zor... Kadın kısmı eksik etek, erkek öyle mi? dul kaldı mı alır hemen taze avrat oturur."

"Eee erkektir, onun hizmetinin görülmesi lazım... Erkeğin durumu zor bacım" dediler... "Mecbur evlenecek..." diye de söz birliği ettiler. Nebile Bacı da başını sallayarak onayladı. Fakat ölenin kendisi olması durumunda birden kocasının da evleneceği geldi aklına... Kızdı... Ben niye aynı şeyi yapmıyorum diye geçirdi içinden. Bir yandan kadın kısmının bu yaştan sonra ere varması ayıp diyorlar, bir yandan da erkeksiz avratların tek başlarına hiçbir şey yapamadıklarını, öte yandan kasabaya bile tek başına gitse dedikodusunu yapıyorlardı...

Ölene kadar tüm dışarı işlerine kocası bakmıştı. İşin nasıl yapıldığını, neyin nerden alındığını bilmeden yaşamıştı Nebile Bacı. Hayatı böyle sürüp gidecek sanıyordu. Hiç düşünmemişti kocasının öleceğini... Aslında ölmesiyle birlikte, tüm eziyet ve zulümleri de bitmişti... Bitmişti amma, hayatta bitmişti Nebile Bacı için... Neyin doğru neyin eğri olduğuna köyün kadınları karar veriyordu. Bir gün bir şeye ihtiyacı olduğunda "*Aman ne olmuş git kasabadan al*" diyorlardı, öbür gün "*Kadın başına erkek işi yapılır mı, niye bizim heriften yardım istemedin*" diye kızıyorlardı... İşte biraz öncede kapıdan girerken duyduğu gibi, ersiz avrattı o...

Nebile Bacı töreler ne derse harfiyen uyardı. Ama bu tek başınalık, bu erkeksiz yaşam ona içten içe bir huzur vermesine rağmen, dışarda kendini kimsesiz ve yalnız hissettiriyordu...

Üç oğlu vardı. Kocası sağken evlendirmişlerdi hepsini. Oğulları Alamancı olmuş, orada yaşıyorlardı. Senede bir ay izine geliyorlar, o da gelinlerin kahrını çekmekle geçiyordu. Nebile Bacı'ya en ufak bir faydaları yoktu...

O gün Nebile Bacının, buzdolabı bozulmuş, komşusu Döndü Kadının kocasından yardım istemişti. Tamirciden randevu alındıktan sonra Nebile Bacı buraya gelmişti. Gelirken duyduğu, "herifsiz avratlar" lafı çok gücüne gitmiş ama bunu bir türlü yüzlerine vuramamıştı. Onun için başı önde oturmuş, düşünceli düşünceli komşu kadınları dinliyordu...

Haççe Kadın "*Ne o kız arpacı kumrusu gibi ne düşünürsün?*" diye gülerek koluyla yanında oturan Nebile Bacıyı dürttü. Nebile Bacı başını kaldırmadan "*Ne düşüneneğim dert bitmiyor... Bu buzdolabı ne olacak bakalım?*"

Haççe Kadın "*İbrahim Ağa aramadı mı us-tayı?*" diyerek Döndü Kadına manalı bir göz kırptı.

Nebile Bacı "*Aradı sağ olsun, usta yarın gelecek, ama gelmesiyle iş bitecek mi bakalım...*"

Döndü Kadın atıldı lafa "*Dur hemen şerri çağırma... Niye bitmeyecekmiş...*"

O sırada bahçe duvarının üzerinden İbrahim Ağanın seslenmesi ile kadınların hepsi evlerine gitmek üzere ayaklandı.

O gece ve ondan sonraki günler, komşu kadınların konuşmaları kulaklarında çınlayıp durdu. Kocası öldüğünden beri Nebile Bacı, belki de hayatında ilk defa horlanmadan, itilip kakılmadan, kendi kendinin efendisi olarak yaşıyordu. Elli yıl çekmişti aksi kocasının kahrını... Şu anki hayatındaki huzuru, erkeksizliğin hayatındaki zorluklarına bin defa tercih ederdi. Sadece baş edemediği komşu kadınlardı. Onlar onu ersiz kadın olarak kendilerine dert görüyorlardı. Nebile Bacı da kocalarından yardım isterken çekinir olmuştu. Kadınlar dedikodusunu yapacaklar diye ne çarşıya pazara gidiyor ne de bir ihtiyacını giderebiliyordu. Epeydir kasabaya gidememiş, bankadan dul maaşını bile çekememişti. Köy bakkalından ne bulursa onları almış, elinde avucundaki parası da tükenmişti... Ama kadınlara konuşacak malzeme de vermemişti...

Bir gün yukarı mahalledeki Hacı Remzi Efendinin karısı aniden öldü... Cenazeden iki hafta sonra, kadınlar Nebile Bacının evine geldiler. Oradan buradan derken, erkeksiz evin zorlukları ile başladılar, Remzi Efendiyi öve öve yere göğe sığdıramadılar, sonrada ağızlarındaki baklayı çıkardılar... Remzi efendi bir erkek olduğu için doğal olarak bakıma ihtiyacı vardı ve onun biran evvel evlenmesi gerekiyordu... Eeee Nebile Bacı da ne zorluklar yaşıyordu?

Nebile Bacı cin çarpmışa döndü... Aklına Remzi efendinin çorak topraklar gibi çatlak, kuru, sert yüzü ve zavallı ölen karısının ürkek tavşanlar gibi ezilip büzülmesi gelmişti. Kızarak "*Siz değil miydiniz, cenaze günü Remzi Efendi'nin karısı için, zavallı kadını bu adamın zulmü öldürdü diyenler ne çabuk unuttunuz? O kadının yediği dayaktan, insan içine çıkmadan günlerce inleye inleye yatmasını, hatta geçen sene kolunu kırıp, damdan düştü diye doktora götürmesini, zor iyileştirmesini...*" dedi. "*Benim bu yaştan sonra böyle bir adamla işim olmaz, hem bu yaşta ere varıl mı ayıp ayıp*" diye önerilerini reddetti. Kadınlar ne kadar dil döktülse de Nebile Bacıyı ikna edemediler... Nebile Bacı'nın bu konudaki kararı kesindi, evlenmeyecekti...

O günden sonra Nebile Bacı iyice kabuğuna çekildi... Konu komşuya gitmiyor, evinden dışarı çıkmıyordu...

Derken köye dadanan bir hırsız dedikodu- su aldı köyü yürüdü... Komşulardan durma- dan şunun evine girilmiş, şunun şuyu çalınmış haberleri geliyordu... Nebile Bacı bu söylenti üzerine çok tedirgin oldu. Her gece kulağı ki- rişte, en ufak tıkırtıda gözü pencerede, bek- lemeye başladı... Bir gece yarısı televizyonun karşısında derin bir uykuya dalmıştı ki, dışar- dan gelen bir gürültü ile sıçrayarak uyandı. Televizyonun sesini kısarak kulak kesildi... Bir ayak sesi duydu... Yüreği ağzına geldi, sanki kalbi kulaklarında atıyordu. Ayak sesi evinin dış kapısına kadar gelip de, anahtar ile oynan- maya başlayınca, Nebile Bacı tir tir titreyerek olduğu yere yığılırken sandalyeyi devirdi. Çı- kan gürültüden, kapının önündeki ayak sesle- ri koşarak uzaklaştı. Nebile Bacının kesik kesik soluyarak kendine gelmesi ve olduğu yerden hareket etmesi epey zaman aldı. Gözü koca- sının duvarda asılı olan av tüfeğine takıldı... Şimdi kocası hayatta olsaydı birkaç el havaya ateş etti mi, bir daha kimseler yaşamazdı bu kapıya... Fakat Nebile Bacı her şeyden olduğu gibi tüfekten de çok korkardı. Tek yapabildi- ği kapının arkasına bulabildiği ne kadar ağır eşya varsa yığmak oldu. Sabaha kadar gözü- nü kırpmadı. Sabah namazını kılarken seccade üzerinde uyuyakaldı. Tüm geceler artık Nebile Bacı için bir ızdırap gibi geçmeye başladı. Bir baykuş gibi tek başına gözlerini pencereden ayırmadan, en ufak tıkırtıda pür dikkat kesil- yor, yüreği ağzında bekliyordu. Ancak saba- ha karşı gün ağarırken uykuya dalıyordu. Her gün daha az uyku, daha çok tedirginlik, Nebi- le Bacı'yı iyice yıpratmıştı. Gündüz bile en ufak bir tıkırtıda sıçrayıveriyordu...

Bu gece nöbetleri, işkence haline dönüş- tüğünde, Nebile Bacının dayanacak gücü de tükenmişti... Çaresizce Remzi efendi ile evlili- ği düşünmeye başladı... Her konuda erkeksiz yapabiliirdi ama bu korku ile tek başına daha fazla yaşayamayacaktı...

Köyün kadınları sonunda muratlarına er- mişlerdi... Döndü Kadının evinde oturmuş Nebile Bacıyı korkutarak evlenmeye nasıl razı ettiklerini konuşup gülüyorlardı...

ŞİİR

Ahmet KINAY

DİL ŞİİRİ

Esim esim esenmişik
Çisil çisil yağanmışık
Deli deli coşan yâr

Rüzgarmışık dağ başlarında
Sele dönen
Ev bark yıkan boran

Vermişik yüreği
Şükranla
Tutup götürmüşler bilinmez yere

Varsılmışık candan veren
Canımızı alan sevgili
Kapıda düşman

Ayvaymışık dalında sararan
Narçiçeği narmışık
Yanmış yanmış kor olmuşuk

Meyvaymışık dalında,
Kırağı çalgını

Gülmüşük demet demet,
Kahpe felek sillesi

Damla bile değilmişken bir düşte
Gecelere yağın yağmur
Filizkıran

Yalnız bir alıçmışık bozkırda,
Yamacımda sen
Dallarına su yürüyen

Düşümüzde ölen bizmişik
Öldüren sen
İnsanmışık adam akıllı
Düşe kalka yollarda